

*9 dagen na de brand liggen de dieren er vandaag dus nog steeds zo bij ...
#Straathof #Stalbrand #Erichem*

Karen Soeters @KarenSoeters

Brand in een mega-varkensstal te Erichem

René Hagen, Marije Bakker

8.1 Inleiding

Op donderdag 27 juli 2017 brak aan het eind van de middag brand uit bij een varkenshouderij in Erichem. Het was dat jaar niet de eerste grote stalbrand. Eerder kwamen al duizenden dieren om bij ingrijpende stalbranden in Swifterbant en Agelo. Vooral de brand in varkensstal Sebava in Erichem hield de gemoederen flink bezig. Met 20.000 omgekomen varkens was het de grootste stalbrand ooit in de Nederlandse varkenshouderij. Landelijke en sociale media berichtten uitgebreid over deze stalbrand en legden ook de link met diverse overtredingen waarvoor de varkenshouder in het verleden was beboet. Actiegroepen en politieke partijen mengden zich in de discussie. Ze riepen op tot actie om de brandveiligheid van dierenstallen te verbeteren en zo het aantal branden en het aantal dieren dat bij een stalbrand omkomt, fors te verminderen.

Gezien de stalbranden die zich in 2017 voordeden, heeft het *Actieplan Stalbranden 2012-2016* nog niet het gewenste resultaat opgeleverd. In dit hoofdstuk wordt aandacht geschonken aan de doelstelling en evaluatie van dat actieplan en wat gemeenten hieruit kunnen leren. Ook gaan we in op de nafase van de brand in Erichem en dan vooral op het dilemma dat speelde bij het opruimen van de kadavers. Kon dit aan de eigenaar van de varkensstal worden overgelaten of had ook de gemeente hierin een rol?

Bij het schrijven van dit hoofdstuk is gesproken met burgemeester De Boer van de gemeente Buren en is gebruikgemaakt van officiële documenten verkregen van diezelfde gemeente en Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, het *Actieplan Stalbranden 2012-2016*, de evaluatie

daarvan en berichten in de media. Ook is gebruikgemaakt van de kennis die is opgedaan uit onderzoek naar de brandveiligheid van veestallen (zie Bokma-Bakker et al., 2012; Hagen, 2014; Hagen et al., 2014 en 2016).

8.2 Feitenrelaas

Bij de meldkamer van Veiligheidsregio Gelderland-Zuid komt op 27 juli om 17.29 uur een melding binnen van een zeer grote brand bij varkenshouderij Sebava te Erichem (gemeente Buren). De varkenshouderij is gelegen in het buitengebied van het dorp, dat ongeveer 500 inwoners telt. Op het terrein van de varkenshouderij verblijven 20.000 varkens, verdeeld over een complex van ongeveer 120 bij 120 meter. De brandweer van Veiligheidsregio Gelderland-Zuid rukt direct uit met vier eenheden. Vanwege het grote aantal varkens dat op de varkenshouderij verblijft, wordt ook meteen versterking gevraagd van nog eens twaalf brandweerwagens en drie hoogwerkers. In totaal worden ongeveer honderd brandweermensen ingezet. De brand escaleert echter bijzonder snel en de dieren zijn niet meer te redden. De brand leidt tot een enorme rookontwikkeling die tot ver in de omtrek is te zien. Vanwege de enorme rookontwikkeling en het vrijgekomen asbest wordt om 18.03 uur opgeschaald naar GRIP-2.

Ongeveer een uur na het uitbreken van de brand gaat een eerste NL-Alert bericht uit waarin omwonenden en de vele campinggasten die in de omgeving verblijven worden opgeroepen om naar binnen te gaan, ramen en deuren te sluiten en de ventilatie uit te schakelen. Een tweede NL-Alert wordt verstuurd om 20.46 uur met de oproep om geen roetdeeltjes op te ruimen, vanwege een mogelijk gevaar op asbestbesmetting. Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zet daarnaast de website Crisis.nl en Twitter in om omwonenden te informeren over de brand en de mogelijke risico's. Om 0.27 uur geeft de brandweer het sein 'brand meester'.

De stalbrand in Erichem ijlt nog enige tijd na in de omgeving. Omwonenden maken zich zorgen over de mogelijke gevolgen van de brand voor de volksgezondheid. Op het terrein liggen vele dode varkens, wat tot een stank leidt. Voor direct omwonenden levert dit veel hinder

op en de verwachting is dat de stankoverlast de dagen erna, mede door het zomerweer, alleen maar erger zal worden. Ook bestaat er vrees voor ongedierte en insecten, omdat het verwijderen van de vele kadavers (vanwege een beperkte capaciteit van destructiebedrijven, maar ook omdat de eigenaar niet direct opdracht wil verlenen tot sanering) naar verwachting lange tijd zal gaan duren.¹ Volgens de GGD is er echter geen direct gevaar voor de volksgezondheid; de kans op infectieziekten is gering. Ook de vele vliegen en maden die door de dode varkens aangetrokken worden, vormen volgens de gezondheidsdienst geen gevaar.²

De gemeente Buren heeft de onrust onder omwonenden opgemerkt en begint kort na de brand een blog op de gemeentelijke website om betrokkenen te informeren. Daarin worden vragen van inwoners beantwoord over het asbest en de roetdeeltjes, de gevolgen voor de gezondheid en het eten van groenten en fruit uit moestuinen en omliggende akkers. Ook komen de vergunningen van het bedrijf en het toezicht aan bod.

De brand in Erichem blijkt verder aanleiding voor een maatschappelijke discussie over intensieve veehouderij en megastallen. Niet eerder zijn in Nederland zo veel varkens bij een brand omgekomen. Het is duidelijk dat de varkens een verschrikkelijke dood stierven, omdat ze geen enkele kans hadden om aan de brand en de verstikkende rook te ontsnappen. In de kranten worden vergelijkingen gemaakt tussen de intensieve vee-industrie, de concentratiekampen en het slavernijverleden.³ Een paar dagen na de brand wordt een stille wake gehouden voor de 20.000 omgekomen varkens.⁴ Hiermee willen de actievoerders protesteren tegen megastallen en aandacht vragen voor het leed dat deze varkens overkomen is. Ook de brandveiligheid van de megastallen wordt ter discussie gesteld. Dierenrechtenorganisaties eisen striktere

1 Animals Today, 1 augustus 2017. Nieuws: Nog steeds dode varkens op terrein afgebrande megastal de Knorhof. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://www.animalstoday.nl/nog-steeds-dode-varkens-op-terrein-afgebrande-megastal-de-knorhof/>.

2 Omroep Gelderland, 11 augustus 2017. Nieuws: Opruimen dode varkens in Erichem verloopt voorspoedig. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2140516/Opruimen-dode-varkens-in-Erichem-verloopt-voorspoedig>.

3 'Bio-industrie vergelijken met de holocaust is niet zo raar', *NRC Handelsblad*, 21 augustus 2017.

4 Omroep Gelderland, 26 juli 2017. Nieuws: Bloemen en minuut stilte voor 20.000 dode varkens. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2139732/Bloemen-en-minuut-stilte-voor-20-000-dode-varkens>.

wetgeving en investeringen in nieuwe technieken, zodat dieren de mogelijkheid hebben om te vluchten als er brand uitbreekt.

De gezondheidsrisico's komen in de media ook uitvoerig aan bod. In de publieke opinie staat de wenselijkheid van megastallen en de schaalvergroting in de sector ter discussie. Burgers voelen zich niet alleen onzeker over de gevolgen van de schaalvergroting voor de volksgezondheid, maar maken zich ook zorgen over het dierenwelzijn en de diergezondheid. Dierenactivisten willen daarom niet dat de stallen worden herbouwd. Dit leidt tot een petitie die getekend wordt door ruim negenhonderd mensen uit het land. Er wordt echter niet alleen een petitie geïnitieerd tegen de aanwezigheid van megastallen in het dorp, maar ook tegen de eigenaar van Sebava.⁵ Deze heeft eerder in Duitsland een beroepsverbod opgelegd gekregen vanwege ernstig varkensleed op zijn bedrijven. Ook is hij in het verleden al regelmatig met de provincie Gelderland in botsing gekomen. Zo hield hij meer varkens in zijn stal dan was toegestaan en negeerde hij milieuregels en dierenwelzijnswetten. Het doel van de initiatiefnemers van de petitie is een Nederlands beroepsverbod voor de eigenaar van Sebava te bewerkstelligen. De petitie wordt door meer dan veertigduizend mensen ondertekend.

De laatste stand van zaken is dat aan de eigenaar van Sebava vooralsnog geen beroepsverbod in Nederland is opgelegd. Ook is er nog niet gestart met de herbouw van de varkensstal. Op het moment van schrijven lag er bij gemeente Buren nog geen concrete aanvraag voor herbouw, maar waren al wel gesprekken in die richting gevoerd. Afhankelijk van het aantal te houden dieren en de geuroverlast voor de omgeving zal duidelijk worden of de provincie of de gemeente de eventuele herbouw gaat behandelen.

5 *De Telegraaf*, 8 augustus 2018. Nieuws: Bijna 40.000 handtekeningen tegen varkensboer. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://www.telegraaf.nl/nieuws/293400/bijna-40-000-handtekeningen-tegen-varkensboer>.

8.3 Branden in megastallen

De impact van branden kan veel groter zijn dan uitsluitend de directe gevolgen van de brand voor de gebruikers van het pand waar de brand heeft gewoed, ook als de brand niet heeft geleid tot (menselijke) slachtoffers. Zo kan een brand ook leiden tot overlast voor omwonenden of tot economische schade of inkomstenderving voor niet rechtstreeks door de brand getroffen. Ook kan bij branden sprake zijn van een inbreuk op bepaalde diep gekoesterde waarden. Dit zijn waarden die uitstijgen boven het praktisch of economisch nut. Het beschermen van ons cultureel erfgoed is zo'n waarde (zie Hagen, 2014), maar ook de zorg voor het welzijn van dieren is daar een voorbeeld van.

Stalbranden en het dierenleed dat ermee gepaard gaat, kregen (en krijgen) de laatste jaren veel aandacht. Met regelmaat lieten stalbranden waarbij grote aantallen dieren omkwamen, een diepe indruk achter bij de veehouder, de brandweer en bij mensen die in de omgeving woonden. Die impact is mede te verklaren vanuit het gegeven dat dieren van mensen afhankelijk zijn. De houders van dieren worden geacht de dieren te beschermen tegen brand, aangezien de dieren zich niet kunnen beschermen en evenmin in staat zijn om te vluchten. Wanneer er brand uitbreekt, heeft dit vaak fatale gevolgen. De dieren zijn niet makkelijk te redden, omdat de aantallen meestal groot zijn en de dieren bij brand in paniek raken. Zij sterven bij brand meestal een langzame en pijnlijke dood.

Maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven, brandweer en de politiek vonden het al voor de brand in Erichem belangrijk dat er actie ondernomen zou worden om stalbranden te voorkomen en dieren beter te beschermen tegen de gevolgen van een stalbrand. In de Tweede Kamer zijn de afgelopen jaren verschillende keren vragen gesteld en moties ingediend over de veiligheid van stallen in het algemeen en zogenoemde megastallen in het bijzonder.⁶ Deze discussie kreeg een nieuwe impuls na de grote brand in Erichem. Zo drong de Partij voor de Dieren na de brand in Erichem opnieuw aan op maatregelen. Ze

6 NOS, 30 augustus 2017. Politiek: 'Van Dam: aanvullende eisen voor brandveiligheid stallen'. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://nos.nl/artikel/2190549-van-dam-aanvullende-eisen-voor-brandveiligheidstallen.html>.

eiste strengere wetgeving en een investering in nieuwe technieken, zodat dieren kunnen vluchten als er brand uitbreekt.⁷

In dit hoofdstuk beschrijven we de huidige stand van zaken aan de hand van het *Actieplan Stalbranden 2012-2016* dat in 2012 werd opgesteld en in 2017 is geëvalueerd. Aansluitend gaan we in op het dilemma waarvoor de gemeente Buren zich na de brand in Erichem gesteld zag. Dat dilemma richt zich op de vraag of het verwijderen van de kadavers enkel en alleen een zaak was voor de eigenaar en – zolang zich geen problemen voordeden voor de volksgezondheid – aan hem kon worden overgelaten? Of was er een rol voor de gemeente weggelegd om te voorkomen dat de maatschappelijke onrust die naar aanleiding van de brand was ontstaan, verder zou escaleren?

8.4 Het 'Actieplan Stalbranden 2012-2016'

Naar aanleiding van een eerdere politieke discussie die in de Tweede Kamer over het thema stalbranden werd gevoerd, sloegen LTO Nederland, de Dierenbescherming, de Nederlandse Vereniging voor Brandweerzorg en Rampenbestrijding (inmiddels Brandweer Nederland geheten), het Verbond van Verzekeraars en de rijksoverheid in 2011 de handen ineen.⁸ Zij waren van mening dat dieren beter beschermd moesten worden tegen brand en dat het aantal stalbranden en het aantal dieren dat bij een stalbrand omkomt, fors verminderd moesten worden. De samenwerking resulteerde in het *Actieplan Stalbranden 2012-2016* waarin drie doelstellingen waren opgenomen:⁹

- 1 een brandveilige bedrijfsvoering;
- 2 verbeterd inzicht in de oorzaken van stalbranden; en
- 3 brandveilige stallen voor mens en dier.

7 AD, 28 juli 2017. Nieuws binnenland: Roep om maatregelen na grootste stalbrand ooit. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://www.ad.nl/binnenland/roep-om-maatregelen-na-grootste-stalbrand-ooit-a690c149/>.

8 Wat betreft de rijksoverheid betrof het de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, en van Veiligheid en Justitie.

9 Actieplan Stalbranden 2012-2016. Op 5 november 2018 ontleend aan <http://edepot.wur.nl/246889>.

Om een brandveilige bedrijfsvoering te stimuleren, werden themabijeenkomsten georganiseerd om veehouders bewust te maken van de oorzaken en gevolgen van stalbranden. Tevens werden handelingsperspectieven geboden waarmee veehouders direct aan de slag konden gaan. Om het inzicht in stalbranden te vergroten, werd een project opgestart om een betere registratie van stalbranden bij te houden via de meldkamersystemen van de veiligheidsregio's. Om brandveilige stallen voor mens en dier te kunnen ontwikkelen, werd een onderzoek opgestart naar de naleving van regelgeving en naar de mogelijkheden om met nieuwe regelgeving dieren beter tegen brand te beschermen. In 2012 verscheen het desbetreffende onderzoeksrapport van Wageningen Livestock Research en het Instituut Fysieke Veiligheid (Bokma-Bakker et al., 2012). Naar aanleiding van dat rapport besloot het ministerie van Binnenlandse Zaken om per 1 april 2014 een aantal eisen in de bouwregelgeving ten aanzien van de brandveiligheid van nieuw te bouwen dierenverblijven aan te scherpen.

In 2017 hebben Wageningen Livestock Research en het Instituut Fysieke Veiligheid in opdracht van het ministerie van Economische Zaken een evaluatie uitgevoerd om in te schatten welk effect de acties uit het actieplan hebben gehad en welke acties nog ondernomen zouden moeten worden (Bokma-Bakker et al., 2017). Met betrekking tot een brandveilige bedrijfsvoering kon een aantal conclusies worden getrokken. Zo was onder veehouders het bewustzijn met betrekking tot brandveiligheid toegenomen. Wel zou voorlichting over brandveiligheid van veestallen gecontinueerd moeten worden, omdat brandveiligheid nu eenmaal sterk onder druk staat van de kostprijs gedreven afwegingen die in de sector worden gemaakt, terwijl de kans op een stalbrand relatief gering is. Voorlichting over brandveiligheid zou zich echter niet alleen op veehouders moeten richten, maar ook op professionele bedrijven die in of nabij veestallen werkzaamheden uitvoeren. Uit de evaluatie bleek namelijk dat vooral werkzaamheden een belangrijke oorzaak zijn van stalbranden. Het consequent registreren van stalbranden en het doen van onderzoek naar de oorzaak zou duidelijk meer inzicht hebben opgeleverd in het werkelijke aantal stalbranden, het aantal dierlijke slachtoffers (zie tabel 8.1) en de brandoorzaken (zie tabel 8.2).

Tabel 8.1 Overzicht totaal aantal stalbranden en aantal dierlijke slachtoffers

	Aantal stalbranden	Aantal dierlijke slachtoffers
2012	15	90.623
2013	23	25.300
2014	28	37.803
2015	26	133.200
2016	35	199.061
Totaal	127	485.988

De (vermoedelijke) oorzaken van stalbranden worden sinds 2014 systematisch onderzocht. Bij meer dan de helft van de branden (57 procent) blijft de oorzaak onbekend. Dat heeft in sommige gevallen te maken met het vrijkomen van asbest, waardoor het terrein van het incident niet altijd toegankelijk is voor nader onderzoek.

Tabel 8.2 Oorzaken van stalbranden

	2014	2015	2016	Totaal aandeel
Technische oorzaak	7	5	1	15%
Werkzaamheden	4	2	5	12%
Blikseminslag	3	3	1	8%
Broei of brand in stro of hooi	1	3	1	6%
Brandstichting	1	-	1	2%
Onbekend	12	13	26	57%
Totaal	28	26	35	

Een belangrijke conclusie in relatie tot brandveilige stallen was dat door de nieuwe voorschriften in het Bouwbesluit (met betrekking tot de compartimentering van technische ruimten en de hogere brandklasse van constructie- en isolatiematerialen) de kans op brand met dierlijke slachtoffers bij nieuwbouw sinds april 2014 inderdaad kleiner was geworden. Dit resultaat hing ook samen met de keuringseisen die verzekeraars en/of gemeenten de laatste jaren stellen aan elektrische apparaten bij de oplevering van nieuwbouw. Voor reeds bestaande stallen bleek de brandveiligheid in de afgelopen jaren iets verbeterd. Deze verbetering hing vooral samen met de periodieke keuring van elektri-

sche apparaten vanwege eisen die in het kader van de brandverzekering aan de eigenaar werden gesteld. Verder werden verschillen waargenomen in de interpretatie van bestaande wet- en regelgeving over brandveiligheid tussen gemeenten en tussen veiligheidsregio's, met name over de toepassing van gelijkwaardigheid in brandveiligheid van grote brandcompartimenten en bij de uitbreiding van bestaande stallen.¹⁰ Gemeenten gaven dan ook aan behoefte te hebben aan landelijke handvatten voor de beoordeling van gelijkwaardigheid.

Gezien de toekomstige ontwikkelingen in de veehouderij (o.a. schaalvergroting, automatisering, verdwijnen van brandkranen die aangesloten zijn op het drinkwaternet) zal de brandveiligheid van veestallen ook in de toekomst aandacht blijven vragen. Uit de evaluatie kwam naar voren dat het nuttig zou zijn aan het actieplan een vervolg te geven. Daarbij werd een aantal focusgebieden beschreven. Zo zou er geïnvesteerd moeten worden in het bevorderen van de brandveiligheid van technische installaties en het bevorderen van brandveilig werken via voorlichting, communicatie, praktijknetwerken en onderwijs. Ook verdienen alternatieve bluswatervoorzieningen op of nabij veehouderijbedrijven aandacht, met name op plekken waar de aanwezigheid van brandkranen op het drinkwaternet in de toekomst afneemt. En zou er een maximum aan de grootte van brandcompartimenten gesteld moeten worden, zodat er op basis van gelijkwaardigheid geen ongelimiteerd groot brandcompartiment gerealiseerd kan worden. Tevens zou de brandveiligheid van veestallen voor mens en dier ingebracht moeten worden als relevante factor voor het ruimtelijkeordeningsbeleid van provincies en gemeenten.

Wat kunnen gemeenten leren?

Uit de evaluatie van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 kunnen gemeenten een aantal punten leren. Ten eerste laat de evaluatie zien dat de sinds april 2014 aangescherpte brandveiligheidseisen bijdragen aan het beperken van brand in dierenverblijven. Ook de keuringseisen

¹⁰ Het Bouwbesluit geeft de mogelijkheid om grotere brandcompartimenten toe te passen dan in het besluit is vereist, mits er maar zodanige brandveiligheidsvoorzieningen zijn getroffen dat een gelijkwaardige mate van brandveiligheid is gerealiseerd als beoogd met de brandcompartimentering ingevolge het Bouwbesluit.

die verzekeraars stellen aan elektrische apparaten bij oplevering van de nieuwbouw dragen bij aan een kleinere kans op het ontstaan van een brand. Ten tweede werden in de evaluatie verschillen waargenomen in de interpretatie van bestaande wet- en regelgeving over brandveiligheid tussen gemeenten en tussen veiligheidsregio's. In de praktijk blijkt op een aantal terreinen nog onduidelijkheid te bestaan over de juiste toepassing van de bouwregelgeving bij zowel nieuw te bouwen stallen als bij bestaande stallen.¹¹ Deze onduidelijkheden leiden soms tot onjuiste toepassingen en daarmee tot een lager niveau van brandveiligheid dan de wetgever wenst. Het is daarom belangrijk dat gemeenten voorlichting krijgen over de interpretatie van de regelgeving, bij voorkeur geïllustreerd met praktijkvoorbeelden. Ten derde blijkt dat het vrijwel onmogelijk is om brandveiligheid onderdeel te laten uitmaken van de integrale handhavingsstrategie van gemeenten. Daarom zouden in plaats van gemeenten omgevingsdiensten kunnen worden gevraagd om tijdens reguliere milieu-inspecties ook te letten op de brandveiligheid. Het is voor gemeenten dus belangrijk om te zorgen dat:

- de vergunningverlenende ambtenaren kennis hebben van de (gewijzigde) Bouwbesluitregels voor stallen;
- er een onderbouwd beleid gevoerd wordt voor het toestaan van gelijkwaardige oplossingen;
- de controle en handhaving intensief en integraal plaatsvinden;
- veehouders gestimuleerd en ondersteund worden in een brandveilige bedrijfsvoering.

8.5 Het verwijderen van de kadavers

Na de brand in Erichem ging de discussie niet alleen over de brandveiligheid van stallen en het bij brand gepaard gaande dierenleed. Ook speelde de vraag naar de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de eigenaar van de varkensstal en de gemeente bij het opruimen van de kadavers. Daarbij speelde mee dat na de brand enige onrust was ontstaan in het dorp. Het afvoeren van de kadavers had daarom de hoogste prioriteit. Gezien het feit dat er sprake was van een incident met

¹¹ Deze onduidelijkheden komen met name tot uiting bij het toepassen van gelijkwaardigheid en bij het uitbreiden van bestaande stallen.

nadelige gevolgen voor het milieu, lag de verantwoordelijkheid voor de nasleep van het incident bij de provincie. Zij stelden, op basis van hoofdstuk 17 van de Wet milieubeheer, de eigenaar van de varkensstal verantwoordelijk om de gevolgen van de brand te beperken of ongedaan te maken. Dit bekende dat de eigenaar verantwoordelijk was om een plan van aanpak aan te leveren voor de asbestsanerings- en sloopwerkzaamheden, waaronder het ruimen van de kadavers. Tevens was hij verantwoordelijk om op zijn terrein alle maatregelen te nemen die nodig waren om verdere en nieuwe verspreiding van asbest naar de omgeving (lucht, bodem en oppervlaktewateren) te voorkomen.

Om ervoor te zorgen dat de eigenaar zijn verantwoordelijkheid zou nemen, hebben de provincie, de Omgevingsdienst Rivierenland en de burgemeester van Buren de eigenaar van Sebava, onder bestuursdwang, verantwoordelijk gesteld. Hiertoe werd besloten om de opruimwerkzaamheden zo snel mogelijk te laten beginnen. Op die manier zou er voor de directe omgeving snel duidelijkheid zijn wanneer de (geur) overlast voorbij zou zijn. De provincie heeft vervolgens haar verantwoordelijkheid genomen als bevoegd gezag voor het toezicht en de handhaving op de milieuvergunning. Vier dagen na de brand, op maandag 31 juli, moest de eigenaar een plan van aanpak indienen voor de asbestsanering, de sloopwerkzaamheden en het ruimen van de kadavers. Vervolgens moest uiterlijk 24 uur na het akkoord op het plan van aanpak gestart worden met de asbestsanering en de sloopwerkzaamheden. Zou de eigenaar hieraan niet voldoen, dan kon de provincie de nodige maatregelen treffen onder toepassing van kostenverhaal op het bedrijf. Uiteindelijk heeft de eigenaar uitstel gekregen tot dinsdag 1 augustus, waarna op woensdag 2 augustus werd begonnen met het treffen van de voorbereidingen. Donderdag 3 augustus werd gestart met de sloop en afvoer van de kadavers. Gezien de omvang van het bedrijf was die klus ongeveer twee weken later geklaard. Het saneren van het asbest was voor de zomer van 2018 afgerond.

De gemeente Buren heeft zich tijdens het incident voornamelijk gericht op het wegnemen van onrust onder omwonenden en het temperen van de maatschappelijke onrust die ontstond. De samenwerking tussen de gemeente en de veiligheidsregio verliep daarbij goed: er werd afgestemd wat wanneer gecommuniceerd zou worden. Om de onrust onder omwonenden enigszins weg te nemen, communiceerde Veilig-

heidsregio Gelderland-Zuid – vrijwel direct na het uitbreken van de brand – over het incident en de te nemen maatregelen. De gemeente informeerde burgers via een blog, beantwoordde telefonisch vragen en stuurde brieven. In de dagen na de brand heeft de burgemeester een aantal direct omwonenden bezocht. De informatievoorziening van de gemeente werd positief ontvangen. Omdat omwonenden constant op de hoogte werden gehouden van de laatste ontwikkelingen, wisten zij waar ze aan toe waren. Ook werd het persoonlijke contact met de burgemeester op prijs gesteld.

Naast de onrust onder omwonenden heeft de gemeente zich ook gericht op de bredere maatschappelijke onrust die naar aanleiding van de brand ontstond. Voor een grote groep mensen die voornamelijk van buiten de gemeente Buren kwamen, was de brand aanleiding om de discussie over intensieve veehouderij en megastallen weer op gang te brengen. Een paar dagen na de brand vond een stille tocht plaats en werd een petitie aan de burgemeester aangeboden. Eind januari 2018 werd actie gevoerd, voorafgaand aan de raadsvergadering van de gemeente Buren. Er werd aandacht gevraagd voor het dierenwelzijn en de brandveiligheid in de stallen.¹² De gemeente Buren wist vooraf van deze demonstratie en heeft ervoor gezorgd dat de demonstranten gastvrij werden ontvangen. Omwonenden zijn per brief geïnformeerd over de demonstraties, alsook over de aan- en afvoerroutes voor het opruimen.

Geconcludeerd kan worden dat de nafase van het incident goed is verlopen. Vrij snel was de rolverdeling duidelijk: de eigenaar was verantwoordelijk voor het opruimen van de kadavers, de provincie was verantwoordelijk voor het milieu en de gemeente was verantwoordelijk voor het temperen van de onrust die ontstond. Omdat de eigenaar zich aan de afspraken hield, kon in dit geval het verwijderen van de kadavers aan hem worden overgelaten en was het niet noodzakelijk dat de provincie de opruimwerkzaamheden zou laten uitvoeren. Tevens heeft de gemeente haar verantwoordelijkheid genomen, om naast aandacht voor omwonenden, ook aandacht te schenken aan de maatschappelijke

12 *De Gelderlander*, 30 januari 2018. Regio Rivierenland: 'Actie bij gemeenteraad Buren: "Nooit meer Knorhof"'. Op 5 november 2018 ontleend aan <https://www.gelderlander.nl/rivierenland/actie-bij-gemeenteraad-buren-nooit-meer-knorhof-ab59cob/>.

onrust die ontstond. Hierdoor kon (mogelijke) escalatie voorkomen worden.

8.6 Slotbeschouwing

Er zijn met het *Actieplan Stalbranden 2012-2016* stappen gezet in de verbetering van de brandveiligheid van dierenverblijven. Uit de evaluatie van het actieplan blijkt echter dat deze met name liggen bij nieuw te bouwen stallen en dat er bij bestaande stallen alleen winst is geboekt bij de bewustwording bij de veehouders. Maar ook de bewustwording kan nog beter. Gemeenten dienen daarom in hun handhavingsbeleid nadrukkelijk aandacht te schenken aan dierenverblijven. Recent (juli 2018) heeft het ministerie van Economische Zaken en Klimaat besloten het actieplan de komende jaren voort te zetten. Op dit moment is echter nog niet bekend welke koers daarbij wordt uitgezet.

De brand in Erichem heeft – wederom – aangetoond dat de maatschappelijke impact van dergelijke branden groot is en ze niet af te handelen zijn als een normale bedrijfsbrand. Communicatie met omwonenden en belangenorganisaties is essentieel om de nafase in goede banen te leiden. Ook heeft de brand geleerd dat er meer aspecten zijn die een rol spelen bij een dergelijke brand dan brandveiligheid. Milieuaspecten en gezondheidsaspecten bleken naast brandveiligheid en dierenleed een belangrijke rol te spelen. Vanuit die context verdienen branden bij dierenverblijven blijvende aandacht van gemeentebesturen.